

Джерела і література

1. Симон Петлюра. Статті. Листи. Документи. В.: ПП Сергійчук М. І., 2016. 632 с.
2. Сергійчук В. І. Симона Петлюра. К.: Україна. 2004. 448 с. (Українські державники): іл.
3. Петлюра С. В. Народе Український: вибрані статті, листи, документи. Харків: «Лівий берег», 1992.
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D0%BB%D1%8E%D1%80%D0%B0_%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
5. <https://rubryka.com/2019/05/21/mural-petlyura/>
6. https://www.pslava.info/Kyiv_PetljuryVul,185771.html
7. <https://vdalo.info/v-kamyanczi-podilskomuzyavyvsya-velykyj-mural-na-chest-symona-petlyury/>
8. <https://day.kyiv.ua/uk/article/panorama-dnya/pamyat-pro-stolichniy-status-kamyancya-podilskogo>
9. https://www.bbc.com/ukrainian/forum/story/2007/05/070522_forum_petlyura_sp
10. <https://poltava.to/news/51082/#:~:text=%D0%9F%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%83%20%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%9F%D0%B5%D1%82%D0%BB%D1%8E%D1%80%D1%96,%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%20%D0%BD%D0%B5%D1%81%D0%BB%D0%B8%20%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BC%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%83>
11. <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/u-poltavi-obraly-proyekt-pamyatnyka-symonu-petlyuri>

УДК 069.5:908]:687.053.9:746.3(092)](477.53)

Марія Пісцова
(Полтава)

ЗБІРКА НАПЕРСТКІВ ВІРИ РОЇК У ПОЛТАВСЬКОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ ІМЕНІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО

У статті подається характеристика фондової збірки наперстків Віри Роїк, відомої української вишивальниці, описуються їхні різновиди, походження, матеріал, виготовлення та декорування.

Ключові слова: наперсток, Віра Роїк, збірка, Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського, Полтавщина.

У Полтавському краєзнавчому музеї імені Василя Кричевського зберігаються найрізноманітніші фондові колекції музейних предметів. Серед них збірка мініатюр – наперстків, сформована у 2017 році, що

входить до комплексу матеріалів про життя, творчу та виставкову діяльність відомої української вишивальниці родом з Лубен, – Віри Роїк. Збірка нараховує до двох десятків одиниць [1]. Більшість предметів – колекційні наперстки з різних країн. Вони датуються початком ХХІ століття, коли наперсток почав трактуватися у світовій культурі як знаковий носій, сувенір, подарунок-спогад, йому споруджений пам'ятник з бронзи в м. Торонто (Канада) (висота – 2,7 м, автор Стівен Круїз) [2], а в світі моди «Золотим наперстком» нагороджують за найоригінальнішу колекцію одягу кутюр'є або модельєра щороку в Парижі (з 1976 р.) [3].

Цікаво, що археологи знаходили вироби цієї групи з початку нашої ери, близькі за виглядом до сучасних. Зокрема, скіфський наперсток, датований добою І ст. до н.е. – III ст. н.е., було знайдено під час розкопок могильника біля с. Завітного Бахчисарайського району Криму [4, с. 236]. Упродовж історичних часів виробництво наперстків розширювалось географічно, урізноманітнювалась їхня форма, матеріал та оздоблення. Археологи віднаходили подібні предмети із золота, срібла, подекуди з бронзи, у Китаї, Індії, Індокитаї, Персії, Середній Азії (XI–XV ст.). Згадки про європейські наперстки з бронзи, латуні і міді фіксуються у німецьких і французьких джерелах (XVI ст.), пізніше – голландських (XVII ст.). Згодом з'явилися порцелянові наперстки, які були приємніші на дотик, зручніші, легші і дешевші. Ці предмети виготовляли для захисту жіночих рук від уколів голки під час шиття чи вишивання, а до кінця XVII століття у Європі поширилась традиція вишивати з наперстком. І лише через сто років заглиблення на наперстки стали наносити механізовано. Вироби мали різноманітні форми (дзвіночка, купола, шолома, циліндра), прикрашалися емалями, червленням, коштовним камінням, розписами. Існували унікальні рукотворні мініатюри, виготовлені з перламутру, слонової кістки, різних коштовних порід дерева. З часом наперстки стали предметами колекціонування, їх продають на міжнародних аукціонах, серед них вироби всесвітньо відомих фірм: Майсену (Німеччина), Веджвуду (Англія) та інших виробників країн, кількість яких досягає шістдесяти двох, найвідоміший виробник в Україні – фірма «Alis-K°» [5, с. 240]. А в 1982 році у місті Креглінген (Німеччина) був відкритий єдиний у світі музей наперстка подружжям Торвальдом і Брігіттою Гайф. Спочатку колекція нараховувала 800 одиниць, експонати були з різних країн та континентів, звичайного вжиткового зразка і ошатними виробами. Зараз збірка складає 4000 мініатюр різних епох [6].

Звичайний наперсток виглядає як ковпачок, що одягається на палець для захисту від уколів голки під час ручного шиття чи вишивання. На поверхні наперстка розташовані округлі заглиблення в

шаховому порядку, які перешкоджають ковзанню голки і необхідні для її упору під час проколу тканини. Розмір наперстка визначається номером, який відповідає розміру пальця. На робочому наперстку Віри Роїк (С 315 ПКМВК 90974) витиснутий напис: «15 Germany». Це металевий предмет конусоподібної форми, із заокругленим верхом, рельєфною поверхнею, пояском. Географія сувенірних колекційних зразків збірки різноманітна. Наприклад, наперсток з Польщі (С 308 ПКМВК 90967) датується 2012 роком. Виріб із розширеними вінцями, з пояском із зовнішнього боку, на білому тлі розміщене зображення герба (червоний і жовтий кольори) польського міста і його назва «Kelse» (Кельце). Подібний дизайн має сувенір з Австрії (С 318 ПКМВК 90977). На його зовнішньому боці представлено зображення державного герба з орлом на щиті з написом: «Austria» (Австрія).

Колекційний наперсток з Естонії (С 310 ПКМВК 90969) датується 2016 роком, на білому тлі по зовнішньому периметру прикрашений кольоровим зображенням міського краєвиду з боку моря з написами: «Estonia» (Естонія) угорі, «Tallinn» (Таллінн) унизу. Цим же роком датується сувенір з Великобританії (С 313 ПКМВК 90972). Він має традиційну конусоподібну форму, заокруглений рельєфний верх і розширені вінця. Із зовнішнього боку – кольорове зображення відомого краєвиду Шотландії (озеро Лох-Несс) з написом «Scotland» (Шотландія) на білому тлі. Цей зразок переданий у пластиковому футлярі.

Кольорове зображення міського краєвиду з написом «Praha» (Прага) міститься на наперстку з Чехії (С 314 ПКМВК 90973). Мініатюрний аксесуар з Угорщини (С 309 ПКМВК 90968) із зовнішнього боку декорований стрічковим квітковим мотивом (кольори: зелений, червоний, синій) на білому тлі з вертикальним написом «Budapest» (Будапешт).

Колекційний наперсток з Франції (С 305 ПКМВК 90964) має подвійну композицію оздоблення. Із одного боку представлено зображення державного герба в кольорі з написом «Paris», а навпроти – «Мона Ліза (Джоконда)» з написом «La Joconde» Леонардо да Вінчі, яка зберігається у Луврі. Сувенірний зразок з Іспанії (С 311 ПКМВК 90970) з розширеними вінцями і пояском представляє місто на півночі країни – Вікторія Гастес, декорований із зовнішнього боку на білому тлі символом – сваргою в колі чорним кольором та написом «Vitoria Gastes» червоним.

Наперсток з Туреччини (С 302 ПКМВК 90961) зовні декорований сферичними горизонтальними смугами коричневого кольору, посередині – широкою смугою бежевого кольору з червоними і жовтими рибками, покритий поливою зовні і всередині. Є у збірці і предмет зі Сполучених Штатів Америки (С 307 ПКМВК

90961), який присвячений відомому місту – із зовнішнього боку напис чорним і червоним: «I ♥ NewYork» на білому тлі. Ще один зразок з порцеляни надійшов з Єгипту (С 306 ПКМВК 90965). Він синього кольору, із зовнішнього боку прикрашений давніми символами африканської країни. Два наступні сувенірні наперстки з металу, декоровані технікою перетинчастої емалі. Так, аксесуар з Тунісу (С 319 ПКМВК 90978) із зовнішнього боку прикрашений сюжетною композицією на темно-коричневого тлі: кінь, що біжить степом, навколо квіти, сонце, хмарки (кольори: світло-коричневий, зелений, червоний). Усередині вкритий емаллю світло-синього кольору. У нижній частині на синьому пояску напис: «Tunis» (Туніс). Колекційний наперсток з Китаю (С 320 ПКМВК 90979) датується 2012 роком. Він із зовнішнього боку прикрашений композицією з квітів і метеликами (кольори: зелений, синій, бежевий) на червоному тлі. Усередині вкритий емаллю синього кольору.

Українських наперстків у збірці є кілька, вони датуються 2000-ми роками. Найбільшим за розміром є металевий зразок (С 317 ПКМВК 90976) конусоподібної форми, має подвійну композицію, із зовнішнього боку – зображення архангела Михаїла на щиті, і під ним напис: «Київ», навпроти зображення Києво-Печерської лаври і нижче напис: «Київ» золотним кольором. Інший – порцеляновий (С 304 ПКМВК 90963), із зовнішнього боку прикрашений широкою смугою з квітковим орнаментом (стилізовані троянди) червоним і чорним кольором на білому тлі, вкритий поливою. Потрійну композицію декору має колекційний наперсток з українського Криму (С 312 ПКМВК 90971), зовні на білому тлі розміщені зображення архітектурних пам'яток Криму і написами назв міст: Ялта, Лівадія, Алушта. Віра Роїк більше півстоліття прожила в Криму, але ніколи не втрачала духовного зв'язку з Полтавщиною, в її серці це були рідні куточки єдиної України. У збірці є цікавий наперсток – іменний, присвячений Вірі Роїк (С 303 ПКМВК 90962), на зовнішньому боці витиснуті букви «Р.В.» (ініціали вишивальниці) світлого кольору.

Незвичний наперсток (С 321 ПКМВК 90980) з гуми, зберігає традиційну форму, по всій зовнішній площині синього кольору створений рельєфний орнамент з квітами.

«Часом мені самій важко повірити, що за допомогою всього лише маленької тоненької голки і звичайних ниток [та наперстка] я можу втілювати надії і печалі, радості і страждання, любов і віру минулих поколінь», – писала українська вишивальниця у своїй книзі «Мелодії на полотні» [7, с. 126]. А зібрана нею і передана музею колекція сувенірних наперстків буде дарувати зацікавленість і радість від споглядання нащадкам – усім відвідувачам, які завітають до нашого музею після відкриття.

Джерела і література

1. Інвентарна книга Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського «Сувеніри» (розпочата 1954 р.). С. 135–142.
2. Історія походження наперстка [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.tk-furniture.com.ua/istoriya-pohodzhennya-naperstka>
3. Маленький незамінний наперсток [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://club.tk-furniture.com.ua/club/malenkyu-nezaminnyu-naperstok>
4. Шкільна О. В. Особливості становлення та розвитку українського фарфорового колекційного наперстка 2010-х рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30386/1/Vknukim_myst_2019_40_34.pdf
5. Шкільна О. В. Особливості становлення та розвитку українського фарфорового колекційного наперстка 2010-х рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30386/1/Vknukim_myst_2019_40_34.pdf
6. Das Fingerhutmuseum in Creglingen (Музей наперстка в Креглінгені) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.fingerhutmuseum.de/showpage.php?SiteID=1&lang=1>
7. Роїк В. С. Мелодії на полотні. Спогади. Вишивки. Відгуки. Сімферополь, 2012. 448 с.